

DOCUMENT DE SÍNTESI

Una aproximació a les polítiques agroalimentàries locals des de l'economia feminista.

La revisió de l'Estratègia Agroalimentària Municipal

Impulsa:

**AJUNTAMENT
DE VALÈNCIA**

AGRICULTURA, ALIMENTACIÓ
SOSTENIBLE I HORTA

Collabora:

**AJUNTAMENT
DE VALÈNCIA**

LAS NAVES

Redacta:

**Una aproximació a les polítiques agroalimentàries locals des de
l'economia feminista.** La revisió de l'Estratègia Agroalimentària Municipal.
DOCUMENT DE SÍNTESI

Novembre de 2020

Treball desenvolupat per la Fundació Assut de la Comunitat Valenciana per la Sostenibilitat dels Sistemes Litorals de la Mediterrània per a l'Ajuntament de València en el marc del contracte menor per a l'elaboració de l'Estudi sobre la perspectiva feminista en les polítiques agroalimentàries locals, amb número d'expedient Contracte Menor E-02310-2019-000196-00.

assut
FUNDACIÓ

Equip redactor

Alba Herrero Garcés

Natalia Castellanos Ayala

PREÀMBUL	p 3
1_NOTES DE PARTIDA	p 9
2_ALGUNES ANOTACIONS SOBRE L'ANÀLISI	p 16
3_APORTACIONS A L'ESTRATÈGIA	p 29
AGROALIMENTÀRIA MUNICIPAL	
Annex_ Proposta reduïda d'accions i valoracions de les entitats del CALM	p 36

PREÀMBUL

3

ESTRATÈGIA
AGROALIMENTÀRIA
VALÈNCIA 2025

El treball que es presenta en les pàgines que vénen a continuació s'ha acabat d'escriure durant l'estat d'alarma per la crisi sanitària ocasionada per la COVID-19. La crisi que està tenint lloc a conseqüència de la pandèmia per coronavirus fa que algunes de les desigualtats que aborda aquest text s'hagen agreujat i

que els problemes estructurals que planteja l'actual sistema agroalimentari siguin més evidents que mai.

Tot allò que envolta l'alimentació es troba inserit en processos més amples, processos històrics, polítics, econòmics i culturals que intervenen en les desigualtats i implicacions socials que el menjar té en la salut humana, en l'entorn i en el conjunt de la societat. El sistema alimentari, i amb això la producció, distribució, el comerç, el consum i totes les feines necessàries per a alimentar-nos, impliquen un gran nombre d'agents i d'àmbits. En un moment com l'actual, l'activitat agrària així com les activitats de processament i provisió d'aliments es posen imperativament al centre baix el qualificatiu d'imprescindibles, al mateix temps que les lògiques d'acumulació de les grans superfícies espremen la fragilitat del sistema agroalimentari local. La relació desigual entre les lògiques de comercialització de les grans superfícies i, per tant, les lògiques de consum majoritàries, i la situació de vulnerabilitat de les xicotetes i mitjanes explotacions ha sigut una de les expressions més clares que la pandèmia, la crisi i les mesures per fer-li front han deixat al descobert. L'altra cara de les desigualtats que la crisi actual posa sobre la taula es troba lligada a la precarietat de la vida i les desigualtats estructurals d'accés a recursos, en aquest cas, a l'accés a aliments.

En el cas del sector agrari, al llarg dels últims mesos, la crisi i l'estat d'alarma han posat de manifest abundants problemes. En primer lloc, com ja s'ha apuntat, els comerços majoristes i les grans superfícies van acumular fruites, verdures i hortalisses i van especular amb el preu d'aliments bàsics⁴. Les prestatgeries de les grans cadenes han estat plenes de productes de procedències llunyanes a l'Horta i, en general, llunyanes a l'estat espanyol. Aquest fet ha sigut denunciat per diferents organitzacions i col·lectius, els quals han apuntat com, al mateix temps que

⁴ Melo, C. (20 d'abril, 2020), "Crisis de COVID-19: soberania alimentaria para evitar el desabastecimiento", *The Conversation*.

hem trobat aquesta situació als supermercats, els preus de les collites a l'Horta han caigut estrepitosament. La situació de llauradores i llauradors s'ha agreujat per no poder donar eixida a collites que habitualment comercialitzaven a través de l'exportació, i en considerar que des de les administracions públiques no s'han establert mesures per incorporar productes de proximitat en les grans superfícies i, d'aquesta manera, donar suport a les produccions locals i/o regionals. Aquest fet resulta especialment alarmant tenint en compte que els preus dels aliments frescs durant l'estat d'alarma s'han incrementat als comerços mentre que el preu que han percebut llauradores i llauradors es desplomava.

En segon lloc, la prohibició dels mercats de venda no sedentària durant la major part de l'estat d'alarma ha suposat una pèrdua important de canals de comercialització per a moltes xicotetes explotacions locals. Malgrat l'esforç dut a terme des de l'ajuntament de València junt amb nombroses organitzacions agràries i socials aquest punt ha sigut conflictiu i costós de resoldre. Encara així, alguns projectes productius han aconseguit fer front a aquesta situació, de forma individual o coordinada, a través del reforç en el repartiment a domicili de caixes al detall o de comandes a través de plataformes de venda digital creades expressament per a la situació, posant en relleu la importància i necessitat de la logística.

En tercer lloc, les dificultats plantejades en aquestes circumstàncies en relació amb l'ús dels horts d'autoconsum també ha suposat un punt crític i un qüestionament de la perspectiva des de la qual s'establien algunes de les normes durant l'estat d'alarma. El fet de poder anar a supermercats, però veure limitat l'accés a recursos propis d'abastiment alimentari, com poden ser les explotacions d'autoconsum, que es troben a l'aire lliure i on el nombre de persones per regla general és més reduït que els aforaments dels comerços, sovint era percebut des de la contradicció. Tant en el cas dels mercats de venda no sedentària com dels horts d'autoconsum una part del problema radica en la perspectiva sanitària-tecnològica que envolta en gran manera a la producció i al processament d'aliments, que malgrat haver pogut plantejar avanços sanitaris en determinants moments, resulta por flexible i/o adaptable a les produccions més modestes o de menor grandària.

Per últim, quant a les dificultats del sector productiu que l'estat d'alarma ha evi-
denciat, cal fer menció als conflictes generats durant la desescalada en relació
amb l'ús públic de l'Horta. La Fundació Esportiva Municipal de València recoma-
nava, per evitar aglomeracions al llit vell del riu Túria, recorreguts alternatius per
l'Horta de la ciutat de València. L'afluència de persones a l'Horta durant les franges
destinades a passejar o fer esport ha sigut excessiva, especialment si tenim en
compte la falta de coneixement que sembla tindre un gran nombre de població
sobre aquest espai agrari i la falta de mesures de sensibilització que comportava
aquesta recomanació per part de la Fundació Esportiva Municipal de València. Així,
els problemes relacionats amb els robatoris, la desfeta de camps i els excrements
de gossos, ja existents prèviament, han suposat un problema greu per a llauradors
i llauradors. A més, en aquesta recomanació no s'ha tingut en compte el fet que
l'Horta és un espai de vida i feina on gran part de la població té edats avançades
i, per tant, formen part dels grups de població més vulnerable. En aquest sentit,
la necessitat d'abordar la multifuncionalitat de l'Horta des del protagonisme del
caràcter productiu d'aquest espai i de la importància de la feina de llauradores i
llauradors, continua sent una tasca pendent i urgent.

Pel que fa a les implicacions que l'estat d'alarma i la crisi ha suposat per a les
formes de consum i alimentació apareixen també algunes qüestions que resulta
important remarcar. La situació pre-COVID-19, malgrat l'abundància alimentària
aparent, ja mostrava importants desigualtats quant a l'accés a aliments per a moltes
persones, distant molt d'un repartiment equitatiu a escala de ciutat. Però el moment
actual ha apuntalat i agreujat aquestes desigualtats caracteritzades per la classe,
el gènere, l'edat i la procedència o racialització. D'una banda, en el moment en què
es va declarar l'estat d'alarma multitud de persones van eixir als supermercats per
tal d'abastir-se de productes i fer compres compulsives, fruit del pànic i la incertesa.
Els patrons de les compres expressaven, de manera quasi inconscient, certa des-
confiança respecte a les possibilitats d'abastiment del sistema alimentari. Aquesta
desconfiança portava a nombroses persones a adquirir aliments amb d'actituds in-
dividualistes i egoistes, sense considerar les necessitats collectives d'abastiment.

D'altra banda, les dones són qui més pateixen els efectes de la crisi, degut, fonamentalment, a una precarietat laboral major. Les jornades parcials, els contractes per menys hores de les treballades o l'absència de contractes han fet que els ERTOS de moltes persones, entre les quals es troben moltes dones, no es corresponguen amb la realitat i suposen dificultats serioses per fer front econòmicament a la situació present². Al mateix temps, en el cas de les famílies amb canalla o amb persones dependents a càrrec, el context actual, bé siga per haver de teletreballar bé siga per haver d'eixir a treballar i no poder deixar la canalla amb ningú, ha posat al descobert encara més el repartiment desigual de les feines domèstiques i de cura, així com de suport familiar o veïnal. Les situacions d'incertesa i l'increment de la precarietat sumat a l'increment del preu dels aliments bàsics ha dificultat encara més l'accés a aliments de qualitat a moltes persones, evidenciant l'estreta relació entre alimentació, salut, classe i gènere.

Per tal de donar resposta a aquestes situacions s'han generat nombroses xarxes de solidaritat i suport veïnal i bancs d'aliments arreu de l'estat espanyol i també als diferents barris de la ciutat de València. Aquestes iniciatives han sigut fruit de la solidaritat veïnal i comunitària que ha sigut capaç de reaccionar amb rapidesa per fer front d'una situació especialment crítica. En alguns casos es tracta de xarxes que ja existien, però passaven inadvertides -la veïna que passa a saludar i a veure com es troba la dona gran del pis de dalt i si necessita alguna cosa, o la tendera que està pendent de com està la clientela quotidiana que la freqüenta i si fa massa que el vell del carrer de darrere no ha baixat per peix, podrien ser alguns exemples-. En altres casos es tracta de xarxes que s'han creat a partir de la necessitat col·lectiva d'abordar la cura i donar suport des dels barris, en l'àmbit comunitari, tant a les persones vulnerables o de risc que es recomanava que no eixiren de casa en absolut i que necessitaven fer la compra, traure al gos o el fem -gent gran, persones amb problemes respiratoris, etc.-, com a gent que veia especialment limitades les seues possibilitats d'accés a aliments -especialment persones inserides en economies informals o submergides, que com que no podien treballar es veien desproveïdes de recursos materials, ni els ingressos derivats de les seues feines, ni ajudes econòmiques-.

² López, H. (2020), "Las más castigadas vuelven a ser ellas", El Periódico.

7

ESTRATÈGIA
AGROALIMENTÀRIA
VALÈNCIA 2025

La situació actual ha remarcat i ha evidenciat, d'una banda, el protagonisme i la rellevància que tenen l'alimentació, el sector productiu i de transformació alimentària i els canals curts de comercialització de producte local i, d'altra, la importància del vincle de l'alimentació amb la salut -individual i col·lectiva-, així com la importància de les xarxes comunitàries per a cobrir necessitats vitals bàsiques que s'han vist en risc aquests dies. En molts casos el fet de cuinar i el menjar han tingut una centralitat clau en el benestar durant el confinament, tant per la dimensió física com mental i/o emocional. Tindre temps per comprar i cuinar, per pensar al voltant dels aliments, de la procedència, de les elaboracions, ha portat en molts casos a recuperar espais com els mercats municipals, a reivindicar la importància del xicotet comerç de barri i de les relacions més estretes en les persones comerciants que els ritmes previs dificultaven. Ha portat també a reflexions al voltant de la disponibilitat de temps -o a la falta de temps- de les vides quotidianes.

El moment present obri un espai de reflexió ampli, potent i necessari al voltant de les formes de producció, de consum i d'alimentació i respecte a les necessitats i possibilitats d'assumir i/o compartir la responsabilitat de la cura, no soles des de la intimitat de les llars sinó des de les dimensions públic-comunitàries. Ara més que mai es fa necessari abordar els reptes encara pendents del sistema agroalimentari local des de perspectives multisectorials que articulen la sostenibilitat ambiental, social i econòmica i l'economia feminista i la democratització de la cura. En les pàgines següents plantejarem algunes reflexions en aquesta direcció, encara que el camí és llarg i complex i les sinergies i el treball col·lectiu hauran de ser imperatius.

1_NOTES DE PARTIDA

En els últims anys l'Ajuntament de València, en resposta a les mobilitzacions socials al voltant de la defensa del territori i la sobirania alimentària que venien articulant-se en el territori en l'última dècada, ha anat progressivament desenvolupant una política agroalimentària dirigida a gene-

rar un entorn alimentari més just, sostenible i saludable.

El Pla d'Acció integral per a la Promoció de l'Espai Agrícola Municipal (2016) i l'aprovació de l'EAM 2025 han constituït un avanç en aquesta direcció. No obstant això, si bé la producció i consum d'aliments han sigut un eix fonamental per al manteniment i reproducció d'una vida digna, i des d'eixe reconeixement s'abordaven en l'EAM, les càrregues desiguals que els treballs vinculats al conjunt del sistema agroalimentari comporten per a homes i dones havien sigut una qüestió desatesa. Les desigualtats de gènere continuen encara ben arrelades al món agroalimentari, al sistema econòmic, als camps, a les famílies, a les llars i a les cuines. De la mateixa manera que ho estan les desigualtats en funció de l'origen, la racialització o l'edat. El sistema agroalimentari fa referència al conjunt d'institucions i organitzacions que defineixen, regulen i configuren l'organització de l'agricultura i l'alimentació des de el camp a la taula³.

La necessitat de revisar i incorporar la perspectiva feminista com una qüestió transversal en l'EAM va sorgir per diverses qüestions. D'una banda, l'equip tècnic redactor de l'EAM va identificar la carència que en aquest sentit comportava l'EAM i va impulsar l'elaboració d'un informe d'impacte de gènere per a l'EAM; d'altra el resultat negatiu d'aquest informe corroborava la necessitat d'un treball exhaustiu en matèria de gènere i sistema agroalimentari. Aquesta necessitat radica en l'estreta relació que manté la qüestió gènere al llarg de tota la cadena agroalimentària i el paper desigual que juguen homes i dones en el repartiment de tasques diferenciades en cadascuna de les baules d'aquesta cadena. En aquest sentit, ha resultat imprescindible revisar la cadena agroalimentària en conjunt, és a dir, des

³ Allen i Sachs (2007), "Women and food chains: the gendered politics of food", *International Journal of Sociology of Food and Agriculture* - Vol. 15 (1), April.

de les fases de producció, transformació, distribució i comercialització fins a l'alimentació com a última etapa de la cadena. Això ha implicat parar atenció, d'una banda, a qui, en quines condicions, com i on es produeixen, comercialitzen i distribueixen els aliments i, per una altra, ha significat també preguntar-se qui, on i com assumeix la responsabilitat de garantir aquesta alimentació.

Cadascuna de les baules presenta desigualtats específiques i diferenciades, que malgrat identificar-se en molts casos, no han sigut encara superades. Aquestes desigualtats tenen diferents expressions, des d'aquelles més vinculades a la justícia de gènere i les condicions desiguals d'accés a recursos, de presència i participació entre homes i dones, fins a tot el lligam amb els treballs englobats en l'economia de cures i el rol fonamental que aquests juguen en el propi sosteniment de la cadena agroalimentària, des de la producció fins al consum i l'alimentació, incloent ací l'organització dels menús, la compra, el processament, el cuinar, la transmissió de valors...

Si bé, el paper de les cures té una importància fonamental en l'estructuració actual dels sistemes alimentaris, el pes desigual que dones i homes assumeixen en relació amb l'alimentació en les llars són qüestions que encara queden invisibilitzades i poc tractades des d'una perspectiva de transició cap a models alimentaris més justos i sostenibles.

A partir d'aquestes premisses, aquest treball, encomanat per la Regidoria d'Agricultura, Horta i Pobles de València i desenvolupat durant part del 2019 i del 2020, proposa l'anàlisi del sistema agroalimentari des del marc de la justícia de gènere i de la democratització de la cura, així com les propostes per incorporar a l'EAM per tal de donar resposta a les desigualtats identificades.

La proposta explora -a partir del diagnòstic⁴ específic de la situació- les línies d'actuació que contribuïsquen, d'una banda a treballar cap a la corresponsabilitat i la sociabilització de les cures vinculades a sistemes agro/

⁴ Podeu trobar el diagnòstic i l'anàlisi del sistema agroalimentari complet a la versió extensa d'aquest treball, disponible en la pàgina web del Consell Alimentari Municipal.

alimentaris locals més sostenibles i, per una altra, aprofundir en qüestions relacionades amb les desigualtats d'accés, drets i condicions laborals del sector agrari. Això ha implicat abordar el dins i fora de les llars, així com la dimensió col·lectiva de les cures i l'alimentació i el paper de les administracions i les polítiques públiques.

El marc de partida des del que s'ha plantejat el treball i, per tant, l'anàlisi del sistema agroalimentari i de les desigualtats que encara l'estructuren, s'articula en gran manera a través de l'economia feminista i la democratització de la cura. Es parteix de la reivindicació de la centralitat de la cura -i de l'alimentació com a part d'aquesta- per al sosteniment de la vida, i del repartiment desigual en l'organització social de la cura. Els treballs domèstics i de cura resulten imprescindibles per al benestar físic, psíquic i emocional de les persones però s'han invisibilitzat i menyspreat històricament. Es tracta de treballs que també han sigut generitzats i naturalitzats, reproduint acríticament la construcció social de la seua responsabilitat com a inherentment femenina, configurant d'aquesta manera la divisió sexual del treball⁵.

La divisió sexual del treball comporta, a banda de l'assignació de treballs per gèneres, el fet que soles aquell treball remunerat, en l'àmbit del mercat, es concep com a productiu. Des de l'economia feminista es planteja una doble premissa, d'una banda, la relació entre els àmbits productius i reproductius és dinàmica; d'altra, la línia que separa aquests àmbits és canviant i porosa. El treball relacionat amb les cures s'obvia i invisibilitza sistemàticament, estructurant la seua apropiació, de forma gratuïta, pel capitalisme. Aquesta organització social constitueix un sistema jeràrquic en què les desigualtats socials entre homes i dones i entre diferents grups socials són condició necessària per a la seua reproducció. La irrellevància i la invisibilitat política i econòmica de la qual és objecte la cura fa que les societats no es pregunten, col·lectivament, com cuidem i com hauríem de fer-ho⁶.

⁵ Esteban, M. L. (2019), "El feminisme i les transformacions en la política", Pollen Edicions, Barcelona.

⁶ Carrasco, C., Borderías, C. y Torns, T. (2011), El trabajo de cuidados. Historia, teoría y política, Madrid: Los Libros de la Catarata.

El total d'hores que homes i dones dediquen a les diferents feines que configuren aquests treballs és significativament desigual. Segons dades de l'Institut Nacional d'Estadística, les dones, en qualsevol configuració familiar, dediquen més hores que els homes a les feines domèstiques i de cura⁷, i l'alimentació no és una excepció en aquest sentit. De la mateixa manera que les diferències respecte a les condicions laborals també són rellevants, sent pitjors, per regla general, per al cas de les dones. Aquest fet contribueix a reproduir la divisió sexual del treball.

Per tal d'abordar aquestes desigualtats les propostes passen, fonamentalment, pel reconeixement de la importància i centralitat de la cura i la redistribució de les feines i responsabilitats associades a l'assumpció de la mateixa. En aquest sentit, des del marc de la democratització o socialització de la cura es planteja un model per a la implementació de polítiques públiques que consideren la cura com una prioritat, incloent en l'abordatge d'aquesta, les tensions, contradiccions i desigualtats que tenen lloc en l'organització social de la cura actual⁸. Planteja la definició d'una agenda que modifiqui les desigualtats associades a la provisió de la cura, per a poder avançar cap a noves fórmules de la seua organització transformadores. Aquesta proposta remarca la necessitat d'atendre, no soles als efectes de la desigualtat, ateses principalment des de les perspectives de la justícia de gènere i les polítiques d'igualtat, sinó, i en primer lloc, a les causes que la generen. És a dir, passar de les mesures palliatives, destinades a corregir els efectes sense alterar el marc subjacent, a reestructurar el propi marc⁹. Sense perdre de vista la multiplicitat de particularitats, experiències i trajectòries vitals que configuren la ciutat i els pobles que articulen els territoris. En aquest sentit, la proposta planteja la socialització de la responsabilitat de la provisió de cura, tant a l'interior de les diferents unitats familiars o de convivència com a l'àmbit comunitari, a les administracions públiques i al sector privat. De manera que reconeixement i valoració social de la cura s'entrellacen amb el re-

⁸ Ezquerro, S. i Mansilla, E., (2018), "Economia de les cures i política municipal: cap a una democratització de la cura a la ciutat de Barcelona", Barcelona, Ajuntament de Barcelona.

⁹ Fraser, N. (1995), "From Redistribution to Recognition? Dilemmas of Justice in a 'Post-Socialist Age'", a *New Left Review*, núm. 212, p.68.

partiment de la feina i la responsabilitat individual, col·lectiva, pública i privada¹⁰.

10 Ezquerria, S. i
Mansilla, E., op. cit.

En el cas de l'alimentació, a més, no s'ha de perdre de vista que es tracta d'un fet social complex i que abasta múltiples dimensions de la vida individual, social, cultural i emocional de les persones. Una de les qüestions més rellevants des del marc de partida d'aquest treball és el vincle que aquesta té amb la salut i amb els determinants socials d'aquesta. El vincle entre alimentació, cures i salut constitueix un triangle clau des del que abordar les múltiples desigualtats -de gènere, de classe, d'edat, etc.- que el sistema agroalimentari actual planteja. Malgrat que moltes de les qüestions superen la dimensió municipal ha sigut rellevant tindre-les en consideració per tal de poder plantejar abordatges que permeten la seua superació.

Quant a l'abordatge metodològic, per a desenvolupar aquest treball es va efectuar treball de camp en diferents barris de la ciutat de València, entre els mesos de setembre de 2019 a gener de 2020. Es van realitzar 21 entrevistes, 12 de les quals van ser individuals i 9 grupals, així com 2 grups de discussió amb el propòsit d'obtenir informació rellevant a partir de les experiències de les persones informants. El disseny metodològic es va estructurar, principalment, d'acord amb les variables gènere, edat, classe social i diversitats de contextos culturals i d'origens i, en menor mesura, composicions familiars. Amb aquestes tècniques, i seguint els objectius marcats, es va buscar obtenir una primera aproximació a les diferents narratives sobre les percepcions al voltant de l'alimentació, les seues pràctiques, l'organització social vinculada a la mateixa, les contradiccions i els conflictes inherents a l'alimentació i la seua provisió, així com la percepció dels problemes i/o necessitats vinculats al sector productiu i de la distribució en relació amb les desigualtats de gènere. A més de les tècniques qualitatives assenyalades es consultaren fonts primàries i secundàries i dades estadístiques oficials nacionals, autonòmiques i municipals. A partir

de l'anàlisi de les entrevistes i grups de discussió, de la recerca de referències d'altres propostes i estratègies agroalimentàries d'altres ciutats de l'Estat i de la revisió de la pròpia EAM, es proposaren les primeres enunciacions d'algunes propostes orientades cap a la justícia de gènere del sector productiu-distribució i la corresponsabilitat i la socialització de la cura vinculada a l'alimentació, aquestes propostes es poden trobar annexades al document complet. Una vegada estructurada aquesta primera bateria d'accions es va realitzar una primera jornada tècnica per tal de realitzar una primera prioritització. L'objectiu d'aquesta consistia en reduir el nombre d'accions inicialment plantejades i poder presentar un nombre d'accions més reduït, i per tant més assumible, aquesta proposta reduïda la trobareu annexada en aquest document. Amb aquesta primera prioritització definida es va realitzar una jornada de presentació del treball, a la que es va convidar tant a les entitats del Consell Alimentari Municipal (CALM) com a les persones que havien participat al treball i a aquelles persones que tingueren algun interès en el mateix. En el cas de les entitats del CALM se'ls va sol·licitar que després de la presentació realitzaren l'última votació d'accions i mesures prioritàries. En aquest cas no serviria per reduir accions, sinó per mostrar la valoració del CALM sobre les accions proposades de cara als futurs Plans d'Acció vinculats amb l'EAM (annex).

2_ ALGUNES ANOTACIONS SOBRE L'ANÀLISI

n les línies següents es presenten algunes de les qüestions més rellevants que han embastat aquest treball i que s'analitzen i arrepleguen en deteniment al document complet. El sistema agroalimentari és un sistema de gran complexitat i grandària, constituït per diverses baules. Aquestes, en forma

d'institucions i organitzacions defineixen, regulen i configuren l'organització de l'agricultura i l'alimentació des del camp a la taula. Les lògiques, les representacions i les decisions que les persones prenen en relació amb l'alimentació es troben travessades per la configuració d'aquest sistema.

Les polítiques públiques alimentàries juguen un paper clau en la configuració i l'avanç cap a una alimentació més saludable, articulada amb un territori productiu més sostenible. L'Estratègia Agroalimentària Municipal de València, en aquest sentit, ha suposat un avanç molt important. Ara bé, com s'ha anat explicitant al llarg del treball, les desigualtats en funció del gènere, l'edat o la procedència, al llarg del sistema agroalimentari, són significatives i complexes. Parar atenció a com aquestes són percebudes -o no- i com s'estructuren al llarg del sistema ha sigut clau per plantejar accions que puguen contribuir a revertir aquesta situació.

L'amplitud del sistema agroalimentari ha fet necessari analitzar les desigualtats des de diferents marcs. Cadascuna de les baules del sistema presenta diferents desigualtats, càrregues desiguals, vinculades a les característiques específiques i estructurals de cadascuna d'elles. D'una banda, la producció d'aliments, presenta desigualtats significatives en relació amb el gènere com l'accés a recursos, als drets econòmics i jurídics, a les condicions laborals o la participació en els diferents òrgans de representació, totes elles lligades a les anàlisis elaborats des del marc de la justícia de gènere. D'altra, l'actual organització social de la cura es troba travessada pels estereotips i rols de gènere que estructuren la divisió sexual del treball i que assignen a les dones els treballs i la responsabilitat de la cura, a través de dinàmiques individuals, familiars i socials que reproduïxen

aquesta divisió. El vincle existent entre la cura i l'alimentació, com a part d'aquesta, estructura també gran part d'aquest treball des de la perspectiva de l'economia feminista i la democratització de la cura. Malgrat les especificitats de les baules, les qüestions vinculades a l'organització social de la cura travessen tot el sistema agroalimentari. La incorporació massiva de les dones al món laboral formal no ha anat acompanyada, fins a la data, d'una incorporació massiva d'homes a les feines domèstiques i de cures, i el sistema agroalimentari no és una excepció, pel que s'evidencia que, l'escàs repartiment de les feines domèstiques i de cures dins de les llars, encara és una constant. La cura, assumida principalment de manera individualitzada, dins de les llars, comporta reptes importants respecte a la corresponsabilitat i la socialització d'aquesta. Avançar en aquests reptes passa per revertir la falta de valoració i la (mal)divisió social que envolta la cura, a partir de la reivindicació i el reconeixement de la seua centralitat per a la sostenibilitat de la vida. El conflicte o les dificultats actuals respecte a les possibilitats de conciliació entre la vida i la generació d'ingressos evidencien el camí que encara resta per recórrer i apunten punts clau en l'activació de polítiques públiques que faciliten aquestes qüestions.

Al llarg d'aquest treball s'han volgut aportar algunes claus per repensar el sistema agroalimentari en conjunt des d'aquestes perspectives, tenint en compte aquestes desigualtats estructurals, per tal de definir propostes que contribuïsquen a la seua superació. La grandària d'aquest sistema fa que queden qüestions pendents per a futurs treballs, especialment en relació amb les baules de distribució i comercialització, però encara així s'aporta una imatge de conjunt del sistema que ha permés aprofundir en l'actual Estratègia Agroalimentària Municipal de València i plantejar accions que atenguen a les desigualtats de gènere i contribuïsquen a la seua superació. L'anàlisi evidencia com, en molts casos, els problemes i/o dificultats identificades superen la dimensió municipal i les qüestions locals són difícilment separables de les globals -de les estructures macroeconòmiques,

el mercat global, administracions superiors, etc.-. Encara així, abordar totes aquestes qüestions ha permés dimensionar i relacionar unes problemàtiques amb altres i diferenciar les propostes en funció de la capacitat d'acció o incidència.

La promoció d'un sistema agroalimentari local més just, saludable i sostenible, ha de tindre en compte, per tal de no reproduir les desigualtats actuals, les pràctiques que acompanyen aquest sistema, les formes i els temps de dedicació, així com els coneixements associats necessaris. Algunes de les qüestions més rellevants que es desprenen d'aquesta anàlisi i que permeten reforçar les propostes de l'EAM tenen a veure, tal com s'ha anat mostrant en aquestes pàgines, d'una banda, amb qui i com està produint i distribuint els aliments i, d'altra, qui i en quines condicions està assumint la feina i la responsabilitat d'alimentar.

En el cas de la producció d'aliments, tant el sector agrari com pesquer són sectors fortament masculinitzats, on les dones pateixen una triple invisibilitat. En primer lloc, l'escassa presència formal de les dones en comparació a la d'homes invisibilitza aquelles que hi formen part. En segon lloc, moltes de les dones que treballen en aquests sectors no estan donades d'alta a la Seguretat Social, de manera que les dades invisibilitzen una gran quantitat de feina duta a terme per dones informalment, sovint concebuda com "ajuda familiar". Les feines realitzades informalment per les dones poden ser molt diverses i poden estar lligades al camp i/o a la mar, directament o indirectament. Aquesta invisibilitat i la informalitat que l'acompanya, es tradueixen en falta de drets laborals i en dependència econòmica, ja que no cotitzen a la seguretat social. En tercer lloc, la invisibilitat de les dones es reforça a través de l'imaginari col·lectiu i el protagonisme que s'atorga a les feines vinculades amb "estar al camp" o "estar a la mar", que conformen els estereotips masculinitzats del llaurador/pescador, i que invisibilitzen altres tasques imprescindibles que sovint han estat realitzades, i continuen realitzant-se, en major mesura per dones (preparar i netejar la verdura o el

peix, dur l'administració i gestió del projecte, realitzar les tasques de relació amb la clientela...).

Inclús en les situacions en què les dones formen part d'aquests sectors formalment, aquestes pateixen les actituds masclistes i els rols de gènere convencionals que travessen el conjunt del sector productiu. Les dificultats per conciliar el projecte productiu i la vida generen frustracions i conflictes en les unitats familiars que les dones del sector agrari i pesquer senten i/o expliciten en major mesura que els homes d'aquests sectors, ja que, en la majoria dels casos, continuen assumint major proporció de les feines de cura que els seus companys. Les dones tècniques agràries pateixen amb major freqüència que els homes de la mateixa categoria professional actituds de desautorització i/o falta de valoració per la feina desenvolupada i, malgrat estar més formades, promocionen professionalment menys que els homes. Com a contrapunt, el reconeixement de les diferents xarxes de suport socioafectiu, dins i fora de les llars, i de les estratègies de col·laboració entre productores i/o productors, resulten clau per fer front algunes de les dificultats i desigualtats actuals.

La indústria alimentària també presenta una major presència d'homes que de dones però aquesta diferència és molt menor que la que es dona al sector productiu. En aquest cas apareix la divisió sexual del treball lligada a una diferència salarial que alimenta la bretxa salarial entre homes i dones. La temporalitat del treball i les jornades intensives contribueixen a generar unes condicions laborals més precàries que, sovint, empitjoren a mesura que augmenten les contractacions mitjançant les ETTs. També les mateixes empreses contribueixen a incrementar la precarietat de les persones que treballen en aquest sector, mitjançant baixes salarials a través dels convenis d'empresa que estableixen condicions laborals pitjors que les condicions acordades als convenis laborals. Es tracta d'una de les conseqüències de la reforma laboral de 2012. Tant aquests convenis com les ETTs s'aprofiten de les situacions de vulnerabilitat, social i econòmica, de

les persones, especialment de les persones migrants que han de regularitzar la seua situació. El cas de les jornaleres o altres treballadores agràries també és significativament desfavorable. La classe, la procedència o la racialització i el gènere estructuren les formes d'aquesta precarietat.

La menor presència de dones en aquests sectors, la invisibilitat històrica d'aquestes i els rols convencionals de gènere també configuren desigualtats quant a la participació en les diferents estructures de gestió, decisió i representació. Els estereotips de gènere, els horaris i les dificultats que aquests suposen per poder conciliar la vida personal i/o familiar amb la professional, així com la falta de valorització de les dones al sector, estructuren i acreixen aquesta situació desigual. El reconeixement i la visibilitat de les dones a aquests sectors juguen un paper clau per poder avançar en processos d'apoderament que reivindiquen la necessitat de superar aquestes situacions. L'associacionisme entre dones del sector, i la generació d'espais propis de reflexió i presa de decisions, d'intercanvi i aprenentatge constitueixen, moltes vegades, el primer pas en aquest procés.

Les diferents baules del sistema agroalimentari es troben interconnectades malgrat passar desapercebudes per a gran part de la població. Les formes de producció i consum estan íntimament lligades, al mateix temps que mediades pel mercat i la indústria alimentària. Les formes de vida i la precarietat laboral i de temps de la població en general, condicionen les formes de consum i això condiciona les formes de producció.

Tant en l'anàlisi de les baules vinculades a la producció i distribució com en les de l'alimentació, la divisió sexual del treball, el pes de l'organització social de la cura i la falta de repartiment d'aquestes feines, han sigut una constant que ha aparegut amb diferent èmfasi al llarg dels discursos de dones de diferents edats, classes, orígens i ideologies. En el cas de l'alimentació, resulta especialment rellevant atendre a aquestes qüestions, tenint en compte, sobretot, que una alimentació més saludable i sostenible pot comportar una quantitat superior de temps, recursos i/o coneixements associats a la seua

pràctica. **Es fa necessari, per tant, pensar, no soles en l'estratègia per assolir aquesta alimentació sinó en els mecanismes que faciliten la responsabilitat i la socialització de la cura a diferents nivells.** De manera que els temps i les responsabilitats d'aquesta alimentació no siguem temps, una vegada més, assumits per les dones a costa de temps propi.

A l'hora de reflexionar sobre l'alimentació saludable i sostenible ha sigut necessari parar atenció a com intervenen els discursos que medien sobre les percepcions i les representacions al voltant d'aquesta, així com sobre com s'estructuren les feines alimentàries i la percepció respecte a les mateixes, per tal de poder embastar en què consisteixen els treballs quotidians vinculats a l'alimentació i la falta de repartiment d'aquestes feines.

El discurs mèdic-nutricional intervé en la generació de percepcions i representacions hegemòniques al voltant de l'alimentació saludable, que es legitimen i vehiculen a través dels mitjans de comunicació i les xarxes socials. Aquest discurs se centra principalment en els equilibris i categories nutricionals dels aliments. Malgrat la importància de la incorporació d'aquest discurs en termes de salut, sovint aquesta descomposició nutricional contribueix al procés d'homogeneïtzació alimentària, vinculat a l'estandardització de les formes de vida, obviant, la diversitat sociocultural del territori. **A través d'aquest discurs s'emfatitza la responsabilitat individual en l'elecció dels aliments, i s'obvia el rol i el pes que la indústria agroalimentària i les polítiques públiques tenen sobre les decisions alimentàries, així com les possibilitats econòmiques i materials d'una gran part de la població.**

Els discursos crítics de l'alimentació saludable incorporen la dimensió ambiental i/o social en forma de preocupació pels impactes globals del model alimentari actual. Les formes de producció, la temporalitat i la proximitat dels aliments articulen aquests discursos. El compromís i el posicionament polític respecte a aquests impactes, les seues causes i possibles respostes vinculades amb l'alimentació, configura el ventall de possibilitats de les pràctiques lligades a aquests discursos. L'accés a la informació, la

disponibilitat de temps i la capacitat econòmica determinen en gran part les formes i graus d'assimilació i prioritització d'aquestes pràctiques.

Entre els discursos incorporats i les pràctiques quotidianes realitzades, sovint es produeixen negociacions i/o contradiccions en relació amb allò que les persones pensen -idealment- i allò que fan, que posen de manifest les dificultats de conjugar teoria i pràctica quant a l'alimentació saludable i sostenible. En moltes ocasions aquesta es concep com un procés en què van sumant-se elements, on la motivació i/o l'interés apareixen com qüestions claus per poder assumir i desenvolupar pràctiques saludables. La definició de les pràctiques alimentàries depèn, en cada cas, dels ritmes de vida -cada cop més accelerats-; dels recursos disponibles -econòmics, temporals, culturals i simbòlics-; de l'ús del temps i les prioritzacions d'aquest; de l'accés a unes i/o altres fonts d'informació; de l'edat, del moment vital, de la salut i de la composició de la unitat familiar; de la negociació entre les diferents persones de la unitat respecte a la idea d'alimentació desitjada; de les possibilitats de repartiment -o no- que hi ha en cada cas i del nivell d'(auto)exigència respecte a l'alimentació.

Al mateix temps, discursos institucionals alerten sobre la dubtosa qualitat de molts aliments, sobre la desestructuració, individualització i l'increment de menjars ràpids i processats en les pràctiques alimentàries. Alerten també de l'increment de l'obesitat, la diabetis i altres malalties cardiovasculars lligades a les males pràctiques alimentàries, així com de trastorns alimentaris, com l'anorèxia i la bulímia, vinculats als estereotips de gènere i els canons de bellesa. Aquests últims afecten en major mesura a les dones. Als països industrialitzats els principals problemes de malnutrició actuals estan associats a l'excés de menjar i no a la falta d'aquest, pel que els sectors de la població amb menys recursos són qui més pateixen obesitat i malalties vinculades al tipus d'alimentació. La publicitat i l'accessibilitat espacial -major presència i facilitat d'accés a supermercats o grans superfícies-, l'accessibilitat econòmica -en termes generals, els productes

insans són més barats que els saludables- i l'accessibilitat temporal -l'alimentació processada requereix menors temps d'elaboració- intervenen en la configuració de les pràctiques alimentàries. Malgrat el rol de la indústria agroalimentària en aquestes qüestions i les desigualtats alimentàries en funció de les possibilitats econòmiques, s'individualitza la responsabilitat de menjar d'una manera o altra i s'invisibilitzen les causes estructurals d'aquestes desigualtats. **Però aquesta responsabilitat sobre l'elecció de les formes d'alimentació no hauria de recaure exclusivament en les decisions individuals. El paper de les polítiques públiques alimentàries resulta clau per atendre i visibilitzar l'entrecreuament entre salut i capital econòmic i per afavorir l'accés a una alimentació saludable i sostenible per a totes les persones.**

Les feines vinculades amb l'alimentació, la compra i cuinar, estan també estructurades per aquestes qüestions. La capacitat adquisitiva, la disponibilitat de temps -estretament vinculada als horaris laborals- i les característiques urbanístiques i comercials dels barris, s'entrellacen en les prioritats i els interessos propis per configurar les lògiques i les decisions respecte a les mateixes. Les decisions de compra i les pràctiques gastronòmiques es troben travessades, en primer lloc, pel preu, la qualitat dels aliments i el temps. La procedència i la proximitat, la temporalitat i/o els productes ecològics configuren la segona capa dels discursos vinculats a les decisions de compra. Aquests criteris, així com la percepció respecte als mateixos, depenen fortament de la classe, l'accés a recursos i les característiques socioculturals de la població. El model urbanístic influeix en les formes de mobilitat i les relacions veïnals i determina la proliferació o la desaparició d'unes formes de comerç o altres. El model dominant fomenta la creació de grans espais per al consum concentrats en centres comercials i la degradació de les xarxes comercials dels barris, al mateix temps que els processos de gentrificació i renovació urbana comporten la substitució i elitització d'aquestes xarxes comercials. La combinació de totes aquestes variables genera una interacció

entre les possibilitats materials i les prioritats personals establertes respecte a l'ús del temps, que es tradueix en pràctiques determinades a l'hora de fer la compra -on entren en joc comerços i productes determinats- i de cuinar. L'alimentació, a través de la xarxa comercial dels barris, pot constituir un punt clau en l'articulació del desenvolupament comunitari d'aquests, i d'enfortiment de la seua xarxa relacional.

En les formes de cuinar, la percepció respecte a l'alimentació saludable, la transmissió de coneixements i la incorporació de nous aliments i/o noves formes de cuinar, configuren la relació entre tradició i modernitat alimentària. Una vegada més es tracta de configuracions mediades per la classe, el gènere, la procedència, les experiències de vida i les valoracions socials. Les dones grans de les unitats familiars apareixen com a protagonistes de la transmissió de valors i coneixements alimentaris. Les imatges i els símbols relacionats amb els aliments i la seua preparació estan estretament vinculades amb el gènere i la procedència. Al mateix temps que els ritmes de vida accelerats manifesten la necessitat d'establir estratègies per a cuinar sa, invertint poc de temps. Aquestes estratègies, així com la prioritat respecte a l'ús del temps varien considerablement depenent del moment vital i l'organització social de la cura.

Parar atenció a la configuració i la percepció d'aquestes qüestions ha resultat clau, no soles per aprofundir en les lògiques i les representacions respecte a l'alimentació saludable i sostenible, sinó també per visibilitzar les decisions que estructuren les feines alimentàries i la responsabilitat que comporta dur-les endavant. El treball alimentari no es limita únicament a la part física del treball, també comporta un treball mental i afectuós de planificació, de gestió, d'atenció als gustos de la unitat familiar i d'organització del conjunt del procés. Aquestes feines, malgrat les diferències generacionals, encara es troben realitzades en major mesura per dones que per homes en totes les franges d'edat, generant desigualtats en el repartiment de les feines i, per tant, en l'ús del temps propi entre unes i altres. Els horaris laborals de

les persones adultes de les unitats familiars i la major quantitat de jornades parcials en el cas de les dones, apareixen com a protagonistes de les organitzacions domèstiques familiars. Aquesta qüestió, fortament condicionada per la bretxa salarial existent entre homes i dones, contribueix a reproduir la divisió sexual del treball, l'esclletxa salarial i els estereotips de gènere. També en l'organització i distribució de les feines domèstiques i de cura la classe és determinant. Les classes altes poden externalitzar gran quantitat d'aquestes feines, tant domèstiques -de neteja i alimentació- com de cura. Les classes mitjanes, amb freqüència, poden externalitzar una part de les feines, generalment la neteja. Mentre que les classes més populars han d'assumir el total de les feines, a més de ser qui assumeixen i s'encarreguen de les feines domèstiques i de cura en aquelles situacions en què aquesta es contracta, siga formalment o informalment. L'externalització de feines es tradueix en una major o menor quantitat de temps propi per al desenvolupament personal, formatiu, professional o cultural, contribuint a la reproducció de desigualtats de gènere i de classe.

L'escassa valoració social i simbòlica de les feines domèstiques i de cura es troba íntimament relacionada amb el fet que la societat continue sense problematitzar les condicions en què es donen els treballs domèstics i de cura i, per tant, sense prioritzar la centralitat de la cura per a la sostenibilitat de la vida. Aquesta es vincula socialment als afectes i l'altruisme -elements estructurals dels estereotips de gènere-, invisibilitzant la duresa del treball i la càrrega que suposa per a qui el realitza. El context moral i polític de la societat condiona la manera en què les persones viuen, practiquen i senten la cura. Les emocions, mediades culturalment, comporten per a les dones, en relació amb la cura, una forta pressió social que es tradueix en sentiments d'autoexigència, sobrecàrrega i culpabilitat. La culpabilitat que expressen les dones en relació amb l'alimentació s'articula a través del vincle alimentació-salut i la responsabilitat de les decisions que hi ha darrere de les eleccions alimentàries, així com a través de les

limitacions, tant temporals com econòmiques, que comporten pràctiques menys saludables. En el cas dels homes, aquest context moral i polític, els permet viure la cura i l'alimentació des de la responsabilitat però no necessàriament des de la culpabilitat.

La major part de la cura que les persones necessiten és proveïda en l'àmbit familiar, en la intimitat. Malgrat la importància de continuar avançant en repartiments de les feines domèstiques i de cura i, per tant, alimentaries, corresponsables dins de les llars, des del marc de la democratització de la cura es problematitza aquest fet. La corresponsabilitat planteja límits, especialment en el cas de les llars en les quals no pot incrementar-se la distribució de feines, bé siga per tractar-se d'una llar monomarentals/monoparentals, bé perquè les càrregues de cura siguen molt elevades i els recursos limitats, i assumir més feina no siga possible. **En aquest context, resulta clau i necessari repensar l'organització social dels treballs domèstics i de cura i la seua provisió, més enllà de les fronteres i la intimitat de les llars, implicant a la societat en el seu conjunt, des del reconeixement de la centralitat social de la cura i l'alimentació.**

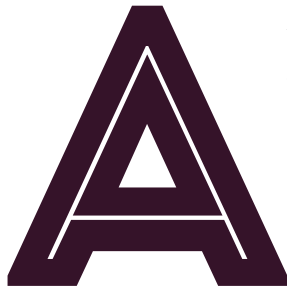
L'alimentació, a través de polítiques públiques, pot constituir un fil conductor des del qual embastar i reactivar xarxes comunitàries i serveis públics que donen centralitat a la cura i que contribuïsqen a generar distribucions i responsabilitats compartides quant a l'alimentació saludable i sostenible. Els menjadors escolars són actualment, dins de la relació cura-alimentació, l'element més comú i quotidià de socialització de cura al voltant de l'alimentació, malgrat no aparéixer, o aparéixer subilment, als discursos sobre l'organització i distribució de les feines necessàries per a l'alimentació de les persones entrevistades. També és un dels espais en què estan generant-se discussions i reflexions profundes que visibilitzen i reivindiquen les dimensions -diverses i fonamentals-, que s'articulen al voltant del fet alimentari. Les relacions socials i culturals que es generen a través de l'alimentació, així com el vincle inherent que aquesta comporta

amb el territori i la salut i les desigualtats de gènere, classe i procedència que travessen tots aquests fets suposen un procés de transformació cap a una societat més justa, saludable i sostenible que comença a gestar-se en la infància.

L'anàlisi de les desigualtats en funció del gènere que travessen el sistema agroalimentari ha permés definir accions a incorporar en l'EAM que estiguen orientades, d'una banda des del marc de justícia de gènere, a la millora dels drets, la participació i les condicions laborals i salarials de les dones als sectors productius i de distribució i, d'altra des del marc de la democratització de la cura, a la redistribució, el reconeixement i la socialització i corresponsabilitat de les feines domèstiques i de cura, especialment aquelles vinculades amb l'alimentació i la seua provisió. Com a cloenda d'aquest treball, les accions proposades per contribuir a la superació de les desigualtats, des de les polítiques públiques alimentàries, s'han estructurat a partir de tres eixos que combinen ambdós marcs: la redistribució i socialització, el reconeixement i la representació i l'apoderament. A través d'aquests eixos s'aborden les dimensions econòmiques, socials i polítiques que travessen les diferents desigualtats analitzades.

3_APORTACIONS A L'ESTRATÈGIA AGROALIMENTÀRIA MUNICIPAL

Aquest últim punt recull una proposta d'accions que volen donar resposta a les desigualtats analitzades al llarg del treball, des del marc de la justícia de gènere i de la democratització de la cura, i obrin nous reptes per a caminar cap a un sistema agroalimentari local més just, saludable i sostenible per al conjunt de la població de València.

El conjunt d'accions proposades inicialment ha esdevingut del procés d'anàlisi, recerca i adaptació de diferents referències. D'una banda, del treball de camp realitzat, de les percepcions, experiències i necessitats expressades per les persones informants participants d'aquest treball; d'altra de la revisió de les estratègies agroalimentàries⁴⁴ existents en altres ciutats de l'estat espanyol, de diferents experiències, estudis i projectes nacionals i internacionals alineats amb la temàtica i adaptades al context local. Per últim, de l'entrecruament amb accions de plans d'acció d'altres regidories del municipi de València, com ara els Plans de Joventut (2019-2023), de Serveis Socials (2019-2023) i d'Igualtat entre dones i homes (2018-2019) i, per descomptat, de la revisió i replantejament de les mateixes propostes de l'EAM.

Com a pas previ a l'elaboració de les accions proposades es va realitzar una primera recerca general dels programes i polítiques públiques alimentàries ja en marxa en l'actualitat a la ciutat de València que vinculen la provisió alimentària i la socialització de la cura per part de l'administració. Malgrat el treball avançat i l'existència d'algunes propostes concretes (menjadors escolars, menjadors socials, el programa de Menjar a domicili, prestacions econòmiques de mantenció per a persones i/o famílies amb vulnerabilitat) continua sent un repte trobar referents d'estratègies i programes de polítiques públiques alimentàries que aborden de manera estructural la desigualtat de gènere al llarg de tot el sistema agroalimentari local.

Per tal d'organitzar les propostes, aquestes s'han estructurat al voltant de tres eixos. Aquelles vinculades amb l'eix de la **redistribució i socialització**

11 Estrategia de Alimentación Saludable y Sostenible de Zaragoza 2019, Estrategia de Alimentación Saludable y Sostenible de Segovia 2030, Estrategia Alimentaria de Valladolid 2019-2023, Estrategia de Alimentación Saludable y Sostenible de Madrid 2018-2020, Estrategia Agroalimentaria Vitoria-Gasteiz 2017-2025, Estratègia d'Impuls de la Política Alimentària de Barcelona 2016-2019, Alimentando Córdoba: Estrategias para garantizar el derecho a una alimentación apropiada y saludable a los colectivos vulnerables y en riesgo de exclusión social de la provincia de Córdoba, Estrategia Alimentaria de Mallorca 2018-2021

30

ESTRATÈGIA
AGROALIMENTÀRIA
VALÈNCIA 2025

responen d'una banda, a la necessitat de distribuir, compartir i socialitzar les responsabilitats en la provisió i l'accés a una alimentació saludable i sostenible -com a part de la cura- per a totes les persones al conjunt de la societat, a través de l'àmbit públic -administracions-, el sector privat o públic-privat i l'àmbit comunitari. D'altra banda, estan orientades a la redistribució de recursos, feines i responsabilitats entre homes i dones, i per tant a l'eliminació de la divisió social i sexual del treball i dels estereotips de gènere.

Les propostes vinculades amb l'eix del **reconeixement** incideixen en la visibilització i valorització de totes les feines i processos necessaris al llarg del sistema agroalimentari local per a poder alimentar-nos d'una manera saludable i sostenible, amb la garantia que aquestes no es realitzen a costa dels drets d'altres persones ni reproduïsquen estereotips de gènere.

Per últim, les propostes vinculades amb la **representació i l'apoderament** responen, d'una banda a la necessitat de facilitar i equilibrar l'accés i la presència de les dones en espais de representació i presa de decisions al llarg de tot el sistema agroalimentari. D'altra banda responen a la importància de promoure l'apoderament individual, relacional i col·lectiu de les persones al voltant de l'alimentació i el sistema agroalimentari local per tal de ser capaços de generar canvis. Paral·lelament, en el marc de l'EAM es planteja un quart eix complementari d'implementació i seguiment, fonamental per a posar en pràctica aquests plantejaments. Cada eix es desglossa en una sèrie de línies i mesures estratègiques que agrupen les diferents accions proposades.

Com ja s'ha comentat al llarg del treball, moltes d'aquestes propostes superen el marc de competències del municipi de València. No obstant això, les línies i mesures d'acció proposades s'han estructurat en conjunt, per tal d'entendre la complexitat i interconnexió de les desigualtats vinculades al gènere des d'aquests marcs estructurals. És per això que en cadascuna de les accions proposades s'ha realitzat una classificació de les competències, una prioritització tenint en compte tant la rellevància de l'acció com les possibilitats d'execució des de l'àmbit municipal i una relació

de les delegacions de govern i agents necessaris per a dur-les endavant. A més, posteriorment, aquestes accions han sigut ajustades i prioritzades, per una banda, a través d'una jornada tècnica i, per altra, per les entitats del Consell Alimentari Municipal (CALM) participants a la jornada de presentació i consulta d'aquest treball a l'octubre de 2020.

A continuació es mostra la taula (taula 1) que recull l'esquema d'eixos, línies i mesures estratègiques proposades per a l'estructuració de les accions definides. La primera bateria d'accions va estar proposada per l'equip redactor i es pot consultar a l'annex del document complet; l'annex que mostrem en aquest document de síntesi és el resultat d'una primera prioritització en una jornada tècnica on s'aconsegueix una reducció d'accions junt amb la votació d'accions i mesures realitzada per entitats del CALM a partir d'eixa reducció. Aquest annex servirà com a guia per a futurs plans d'acció del CALM.

Cadascun d'aquests annexos forma part del treball des de lògiques diferents. L'annex més extens del document complet ens sembla que pot dialogar tant en altres administracions supramunicipals com en col·lectius i/o entitats amb voluntat i capacitat transformadora. La complexitat i extensió d'aquest primer annex es troba íntimament relacionada amb la importància i grandària dels reptes que encara tenim per davant en relació a les desigualtats del sistema agroalimentari actual. És per això que hem volgut compartir-lo malgrat ser conscients de que desborda les capacitats de l'administració local. L'annex reduït que es mostra en aquest document de síntesi es correspon de manera més estricta en el propòsit d'aquest encàrrec, en les aspiracions de l'EAM i el CALM i en una aproximació a les possibilitat (encara augmentades) de l'administració.

Finalment, a partir d'aquest treball de revisió i de l'informe d'impacte de gènere de l'EAM s'incorporaran una sèrie de propostes de modificació al conjunt del document oficial de l'EAM que s'hauran d'aprovar en el ple del CALM.

ESQUEMA DELS EIXOS, LES LÍNIES I MESURES ESTRATÈGIQUES PER A L'ESTRUCTURACIÓ DE LES ACCIONS PROPOSADES

EIX SOCIALITZACIÓ I REDISTRIBUCIÓ

Promoure d'una banda la socialització al conjunt de la societat de la responsabilitat en la provisió i l'accés a una alimentació saludable i sostenible per a totes les persones i d'altra contribuir a la redistribució de recursos, feines i responsabilitats entre homes i dones.

L1	Corresponsabilitat dins de les llars	M1	Facilitar a les persones formació en habilitats i capacitats personals al voltant de l'alimentació saludable i sostenible, en tots els barris i adreçats a diferents franges d'edat i perfils socioeconòmic-culturals, parant especial atenció als homes i a la corresponsabilitat com a eix central.
L2	Socialització de la responsabilitat en l'accés i provisió a l'alimentació saludable i sostenible per part de les administracions públiques	M1	Facilitar a les persones accedir a recursos i informació al voltant de l'alimentació saludable i sostenible, en tots els barris i adreçats a diferents franges d'edat i perfils socioeconòmic-culturals, homes i dones.
		M2	Reforçar la importància de l'alimentació saludable i sostenible dins de la dimensió de la salut comunitària als espais vinculats amb el sistema de salut.
		M3	Facilitar i ampliar l'accés a espais de provisió d'aliments saludables i sostenibles, especialment a través de l'impuls de la xarxa comercial de proximitat dels barris amb menys serveis/infraestructures de provisió.
		M4	Promoure programes, ajudes i espais de gestió pública o públic-privada que faciliten la provisió alimentària més enllà de les llars i el seu acompanyament, especialment per a les persones i barris amb major vulnerabilitat alimentària.
L3	Socialització de la responsabilitat en l'accés i provisió a l'alimentació saludable i sostenible per part del sector privat o públic-privat (amb o sense ànim de lucre)	M1	Promoure que aquesta provisió alimentària siga saludable i sostenible i facilitar processos de transició que sensibilitzen, formen i acompanyen a totes les persones proveïdores i usuàries en la corresponsabilitat de la cura i l'alimentació com a part de la mateixa.
		M2	Promoure estructures organitzacionals i empresarials dins del sector productiu-distribució que fomenten formes de treball més cooperatives i col·laboratives que tinguin en compte l'organització de la cura i la conciliació personal i laboral, des de l'Economia Social i Solidària
L4	Socialització de la responsabilitat en l'accés i provisió a l'alimentació saludable i sostenible per part de la comunitat	M1	Fomentar i facilitar el desenvolupament de projectes comunitaris i xarxes de cures al voltant de l'alimentació per part d'associacions i col·lectius veïnals.
L5	Eliminació de la divisió sexual del treball al llarg del sistema agroalimentari	M1	Contribuir a l'eliminació de la divisió social i sexual del treball i dels estereotips de gènere, de classe i racials als diferents sectors del sistema agroalimentari.
		M2	Garantir un accés equitatiu als recursos productius.

EIX RECONeixEMENT

Reconèixer, visibilitzar i valoritzar totes les feines i processos necessaris al llarg del sistema agroalimentari local per a poder alimentar-nos d'una manera saludable i sostenible.

L6	Reconeixement de la centralitat social de l'alimentació com a part de l'organització social de la cura	M1	Valoritzar la importància de la centralitat social i simbòlica de l'alimentació com a part de l'organització social de la cura així com de totes les feines necessàries per al funcionament del sistema agroalimentari local abordant els estereotips de gènere.
L7	Reconeixement de la importància del sector productiu, ramader i pesquer com a proveïdors d'aliments saludables i sostenibles.	M1	Valoritzar de la importància de la centralitat social, econòmica i ambiental del treball de les persones productores i dels canals curts de comercialització, parant especial atenció a les feines invisibilitzades i abordant els estereotips de gènere.
L8	Garantia de que l'alimentació i la provisió d'aliments no es realitza a costa dels drets d'altres persones	M1	Garantir condicions laborals dignes i amb igualtat de tracte per a totes les persones al llarg del sistema agroalimentari local.

EIX REPRESENTACIÓ I APODERAMENT

Facilitar i equilibrar l'accés i la presència de les dones en espais de representació i presa de decisions al llarg de tot el sistema agroalimentari, i d'altra a l'importància de promoure l'apoderament individual, relacional i col·lectiu de les persones al voltant de l'alimentació i el sistema agroalimentari local per tal de ser capaços de generar canvis.

L9	Representació equilibrada de dones i homes als espais de responsabilitat i presa de decisions al llarg de tot el sistema agroalimentari	M1	Fomentar i facilitar la participació equilibrada d'homes i dones als espais de responsabilitat i presa de decisions al llarg de tot el sistema agroalimentari.
L10	Apoderament individual, relacional i col·lectiu al voltant del fet alimentari	M1	Promoure espais de trobada i intercanvi d'experiències al voltant dels sistemes agroalimentaris locals, l'alimentació i les cures que promoguen l'enfortiment de xarxes relacionals i col·lectives.

IMPLEMENTACIÓ I SEGUIMENT

Facilitar espais i ferramentes per a possibilitar la coordinació entre els diferents agents implicats en el desenvolupament de l'EAM i integrar la transversalitat de gènere, així com realitzar un seguiment i avaluació que tinga en compte la perspectiva de gènere.

ANNEX _PROPOSTA REDUÏDA D'ACCIONS I VALORACIONS DE LES ENTITATS DEL CALM

EIX: REDISTRIBUCIÓ I SOCIALITZACIÓ

LÍNIA ESTRATÈGICA 1: CORRESPONSABILITAT PERSONAL I DINS DE LES LLARS

MESURA 1: Facilitar a les persones formació en habilitats i capacitats personals al voltant de l'alimentació saludable i sostenible, en tots els barris i adreçats a diferents franges d'edat i perfils socioeconòmic-cultural, parant especial atenció als homes i a la corresponsabilitat personal com a eix central.

■	Acció dins de l'EAM que ha sigut modificada
■	Accions i mesures amb un grau alt de vots
■	Accions i mesures amb un grau mitjà de vots
■	Accions i mesures menys amb un grau menor de vots
■	Accions no votades

Nota metodològica: les accions i les mesures han sigut votades per separat, és per això que no sempre es corresponen les valoracions d'unes amb altres, això ens serveix per entendre la percepció de la importància sobre accions concretes i sobre mesures més globals.

ACCIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	IMPLEMENTACIÓ		
		LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	AMB QUI
1. Impulsar diferents cursos de formació pràctica en hàbits de compra i habilitats en cuina domèstica saludables i sostenibles, i en planificació, gestió del temps i l'economia alimentària familiar des de la perspectiva de la corresponsabilitat, en els espais municipals de tots els barris i oferir-los a entitats socials i veïnals per a diferents perfils de públic i parant especial atenció al públic jove i masculí.	EAMV: 1.1.3 mod / alineat amb mesura 3.4 i 3.5 Pla d'Igualtat / i mesura 27 Pla Joventut	LE3 LE1	municipal	D.Educació / D.Cooperació al Desenvolupament i Migració / D. Joventut / D. Educació / D.Igualtat, Politiques Inclusives i LGTBI
2. Impulsar en els mercats municipals activitats i tallers de sensibilització i capacitat en matèria de compra, cuina domèstica i alimentació saludable i sostenible de proximitat, des de la perspectiva de la corresponsabilitat.	EAMV: 3.1.2 mod	LE1	municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D. Comerç / Associacions de comerciants dels mercats
3. Promoure tallers i campanyes de sensibilització especialment adreçats a joves en els centres municipals de joventut, universitats populars i instituts per a fomentar una alimentació saludable i sostenible, tractant temes com els trastorns alimentaris, sedentarisme i obesitat, desmitificació de dietes, nous models d'alimentació (vegetariana i vegana), valoració i diversitat dels cossos, etc.	alineat amb mesura 27 Pla de Joventut	LE1	municipal/ supramunicipal	D. Educació / D. Joventut / D.Cooperació al Desenvolupament i Migració
4. Establir espais i fomentar activitats i projectes en els barris d'informació, formació i sensibilització sobre l'alimentació saludable i sostenible i el vincle amb el territori que fomenten el diàleg de sabers intergeneracional i la recuperació del patrimoni biocultural i culinari col·lectiu amb una perspectiva de gènere i corresponsabilitat.	EAMV: 1.1.6 mod / alineat amb mesura 27 i 28 Pla Joventut / i 2.1 Pla d'Igualtat	LE1	municipal	D.Joventut / D.Envel·liment Actiu / D.Igualtat i Politiques Inclusives i LGTBI (Universitats Populars)

LÍNIA ESTRATÈGICA 2: SOCIALITZACIÓ A TRAVÉS DE L'ÀMBIT PÚBLIC

MESURA 1: Facilitar a les persones accedir a recursos i informació al voltant de l'alimentació saludable i sostenible, en tots els barris i adreçats a diferents franges d'edat i perfils socioeconòmic-culturals, homes i dones.

ACCIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	IMPLEMENTACIÓ		
		LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	AMB QUI
5. Creació d'un espai municipal de referència sobre alimentació saludable i sostenible on es centralitzi la informació sobre recursos, serveis, programes, projectes o ajudes, es desenvolupi una agenda d'activitats i formació i s'oferisca assessorament en tot allò relacionat amb l'accés, provisió i promoció de l'alimentació saludable i sostenible des de la perspectiva de la corresponsabilitat i la seua socialització, des de la qual es coordine en la posada en marxa de les accions de la present estratègia.		LE1	municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / Les Naus / CEMAS
6. Identificar i difondre per barris rutes alimentàries de proximitat i d'abastiment d'aliments saludables i sostenibles a partir del mapa elaborat.	EAMV 1.2.1 mod / fusionar o deixar dos	LE1	municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D. Comerç / CALM / Associacions de Comerciants dels barris

LÍNIA ESTRATÈGICA 2: SOCIALITZACIÓ A TRAVÉS DE L'ÀMBIT PÚBLIC

MESURA 2: Reforçar la importància de l'alimentació saludable i sostenible dins de la dimensió de la salut comunitària als espais vinculats amb el sistema de salut.

ACCIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	IMPLEMENTACIÓ		
		LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	AMB QUI
12. Fomentar que l'alimentació saludable i sostenible i el seu vincle amb l'organització social de la cura siga un eix de treball en els programes i serveis municipals de promoció de la salut i garantir formació a totes les persones sanitàries prescriptores.	EAMV 1.3.3. mod / alineat amb mesura 2.1 Pla d'Igualtat / i mesura 27 i 28 Pla Joventut	LE1	municipal	D.Salut i Consum / Col·legis de Nutricionistes
13. Facilitar a la ciutadania l'accés a la informació i formació sobre l'etiquetatge dels aliments, la seua qualitat nutritiva i ambiental i el vincle amb la salut, així com de les alternatives més saludables i sostenibles i on trobar-les al municipi, a través de guies informatives, tallers, xarrades i campanyes de comunicació en espais municipals, i especialment en els programes de salut i benestar social.	EAMV: 5.2.2 mod	LE1	municipal	D. Salut i Consum / Unions-associacions de persones consumidores
14. Fomentar programes específics d'acompanyament i assessorament a les persones amb trastorns de l'alimentació, sedentarisme i obesitat, especialment adreçades al jovent i al seu entorn familiar des d'una perspectiva de gènere.	alineat amb mesura 2.1 Pla d'Igualtat	LE1	municipal	D. Joventut / D. Salut i Consum / D. Serveis Socials
15. Desenvolupar programes de formació pràctica i sensibilització sobre alimentació saludable i sostenible i el vincle amb la salut a les persones usuàries dels centres de benestar social, especialment dels menjadors municipals, des d'una perspectiva de corresponsabilitat.	EAMV: 5.1.3 mod	LE5	municipal	D. Serveis Socials / D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta

LÍNIA ESTRATÈGICA 2: SOCIALITZACIÓ A TRAVÉS DE L'ÀMBIT PÚBLIC

MESURA 3: Facilitar i ampliar l'accés a espais de provisió d'aliments saludables i sostenibles, especialment a través de l'impuls de la xarxa comercial de proximitat dels barris amb menys serveis/infraestructures de provisió.

IMPLEMENTACIÓ

ACCIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	IMPLEMENTACIÓ		
		LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	AMB QUI
11. Crear i impulsar mercats de venda directa del producte agroalimentari afavorint criteris de sostenibilitat, proximitat i inclusivitat, en localitzacions que complementen l'afluència amb altres centres de comercialització agroalimentaris i consideren la importància de la presència en els pobles de València i en barris amb menor facilitat d'accés a aquests productes.	EAMV: 3.2.2 mod	LE3	municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D. Comerç
12. Instalar punts de venda directa en la xarxa de mercats municipals afavorint criteris de sostenibilitat, proximitat i inclusivitat, que tinguen en compte els mercats dels barris amb menor facilitat d'accés a aquests productes.	EAMV: 3.2.1 mod	LE3	municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D. Comerç
13. Reconèixer i impulsar les tradicionals tires de comptar, com a dret i costum ancestral d'agricultors i agricultores de l'horta per a vendre els seus productes al municipi de València, que tinguen en compte els espais dels barris amb menor facilitat d'accés a aquests productes..	EAMV: 3.2.7 mod	LE3	municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D. Comerç
14. Impulsar i difondre la creació d'un servei de plataforma de venda on line que facilite les persones paradistes de tots els mercats municipals i les tires de comptar de districte la gestió i coordinació d'un repartiment a domicili que tinga en compte criteris de sostenibilitat.	alineat amb E1.L4 PDA	LE3	municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D. Comerç / Associacions de comerciants dels mercats / Paradistes
15. Afavorir la millora i/o consolidació de les xarxes comercials de proximitat, especialment als barris amb menor presència de comerç alimentari de proximitat (a través d'incentius o ajudes al lloguer...), per promoure l'abastiment d'aliments frescos, saludables i sostenibles als barris.		LE6	municipal	D.Planificació i Gestió Urbana / D.Comerç
16. Afavorir el manteniment de la població en àrees amb processos de regeneració urbana, especialment en el cas de rehabilitació de mercats i generació de zones verdes, a través de la protecció i/o ajudes al lloguer en els habitatges dels voltants.		LE6	supramunicipal	D. Habitatge / C. Habitatge i Arquitectura Bioclimàtica

LÍNIA ESTRATÈGICA 2: SOCIALITZACIÓ A TRAVÉS DE L'ÀMBIT PÚBLIC

MESURA 4: Promoure programes, ajudes i espais de gestió pública i público-privada que faciliten la provisió alimentària i de cures més enllà de les llars i el seu acompanyament, especialment per a les persones i barris amb major vulnerabilitat alimentària.

ACCIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	IMPLEMENTACIÓ		
		LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	ÀMBIT
17. Elaborar un estudi sobre la vulnerabilitat alimentària i la capacitat d'abastiment i accés a una alimentació saludable i sostenible als diferents barris de la ciutat, amb l'objectiu d'implementar programes pilot d'intervenció comunitària a través de l'alimentació, avaluar les necessitats de serveis i infraestructures alimentàries en els barris i promoure accions per a facilitar l'accés.	alineat amb mesura 2.1 i 2.2. Pla Serveis Socials	LE5	municipal	D. Serveis Socials / D. Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta
18. Desenvolupar ajudes d'emergència alimentària amb criteris que afavorisquen l'accés a aliments saludables i sostenibles de proximitat a persones o unitats de convivència amb vulnerabilitat alimentària; a través de la seua compra en la xarxa comercial dels barris amb targetes moneder o altres formats, i que es vinculen amb acompanyaments i formacions en hàbits de compra, cuina i corresponsabilitat.	alineat amb mesura 2.1 i 2.2. Pla Serveis Socials	LE5	supramunicipal	D. Serveis Socials / D. Comerç / D. Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta
19. Ampliar l'accés a les beques menjador, especialment per a persones o unitats de convivència amb dificultats de conciliació i/o amb menors en situacions de vulnerabilitat alimentària.	alineat amb mesura 3.5 Pla d'Igualtat / i mesura 2.4. Pla Serveis Socials	LE5	municipal / supramunicipal	D. Serveis Socials / C. Educació, Cultura i Esport
20. Establir un sistema de prevenció, alerta i garantia alimentària a través del qual poder detectar vulnerabilitats alimentàries en persones i famílies, especialment en els infants, i redirigir-los als recursos i serveis disponibles i a programes d'acompanyament i seguiment de la inseguretat alimentària.	EAMV: 5.1.4. mod / alineat amb mesura 2.1 i 2.2. Pla Serveis Socials	LE5	municipal	D. Serveis Socials
21. Impulsar programes pilot d'intervenció comunitària en diferents barris, especialment aquells amb major vulnerabilitat alimentària, en matèria de nutrició i alimentació saludable i sostenible, hàbits de compra, habilitats de cuina domèstica i gestió de l'economia alimentària familiar amb una perspectiva de corresponsabilitat de les tasques de cures.	alineat amb mesura 2.1 i 2.2 Pla Serveis Socials	LE5	municipal	D. Serveis Socials / D. Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D. Salut i Consum

LÍNIA ESTRATÈGICA 2: SOCIALITZACIÓ A TRAVÉS DE L'ÀMBIT PÚBLIC

MESURA 1: Promoure que aquesta provisió alimentària siga saludable i sostenible i facilitar processos de transició que sensibilitzen, formen i acompanyen a totes les persones proveïdores i usuàries en la corresponsabilitat de la cura i l'alimentació com a part de la mateixa.

ACCIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	IMPLEMENTACIÓ		
		LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	AMB QUI
22. Impulsar un projecte pilot per a habilitar espais de cuina i/o obrador col·lectiu/comunitari en espais infrautilitzats dels mercats municipals per a que es puguin gestionar els excedents de les parades del mercat i dels comerços dels voltants.	alineat amb EAMV: 1.15, 2.2.4, 3.13 i 5.12	LE5 LE3		Les Naus / D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D.Serveis Socials / D. Comerç

LÍNIA ESTRATÈGICA 3: SOCIALITZACIÓ A TRAVÉS DEL SECTOR PRIVAT O PÚBLIC-PRIVAT (amb o sense ànim de lucre)

MESURA 2: Promoure estructures organitzacionals i empresarials dins del sector productiu-distribució que fomenten formes de treball més cooperatives i col·laboratives que tinguen en compte l'organització de la cura i la conciliació personal i laboral, des de l'Economia Social i Solidària.

ACCIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	IMPLEMENTACIÓ		
		LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	AMB QUI
23. Fomentar iniciatives i projectes relacionats amb el sector productiu i de distribució que promoguen estructures col·laboratives i cooperatives innovadores (cooperatives agràries, IGC...), que permetisquen a les persones treballadores i sòcies coordinar-se i accedir a recursos compartits (eines i maquinària col·lectiva) i/o a serveis de conciliació i suport col·lectiu (guarderies, menjadors...), des de la perspectiva de la corresponsabilitat de la cura.	alineat amb EAMV: 2.2.9 / i E1.L2.M2 PDA	LE2		"Les Naus / D.Agricultura i Alimentació Sostenible / Consell de l'Horta"
24. Fomentar la inclusió d'espais de cura dels infants i altres serveis de conciliació en espais vinculats a la producció, distribució i transformació agroalimentària en general.		LE3	municipal/supra-municipal	Les Naus / D.Agricultura i Alimentació Sostenible / D. Igualtat i Polítiques Inclusives i LGTBI // Cooperatives Agroalimentàries CV / Mercavalència

LÍNIA ESTRATÈGICA 4: SOCIALITZACIÓ A TRAVÉS DE L'ÀMBIT COMUNITARI

MESURA 1: Fomentar i facilitar el desenvolupament de projectes i iniciatives comunitàries al voltant de l'alimentació per part d'associacions i col·lectius veïnals.

ACCIIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	IMPLEMENTACIÓ		
		LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	AMB QUI
25. Reconèixer i donar suport a iniciatives i projectes comunitaris i xarxes veïnals noves i ja existents que fan front a la privació i vulnerabilitat alimentària als barris, especialment en moments de crisi, facilitant informació, acompanyament i comunicació amb l'administració i facilitant eines i recursos per a enfortir les estructures comunitàries.	estratègia postcovid	LE5	municipal	D.Participació Ciutadana i Acció Veïnal / D. Serveis Socials / CALM / Xarxes veïnals i AAVV / València Ciutat Cuidadora
26. Impulsar ajudes, recursos i assessorament per al desenvolupament d'iniciatives comunitàries liderades per associacions i/o entitats veïnals, centrades en facilitar l'accés a una alimentació saludable i sostenible als barris des de la corresponsabilitat comunitària, especialment a través de projectes de provisió i distribució col·lectiva d'aliments (xarxes d'aliments) vinculats a cuines comunitàries, amb programes i/o espais de formació i apoderament comunitari.		LE5	municipal	D.Participació Ciutadana i Acció Veïnal / D. Serveis Socials / Les Naus / CALM / Xarxes veïnals i AAVV / València Ciutat Cuidadora
27. Estudiar i facilitar l'accés, ús i gestió d'espais municipals infrautilitzats per part d'associacions, entitats socials i/o col·lectius veïnals amb projectes o iniciatives comunitàries que faciliten l'accés d'una alimentació saludable i sostenible per als barris, especialment en temps de crisi, com cuines escolars en caps de setmana o estiu.	alineat amb EAMV: 3.1.3	LE5	municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D.Participació Ciutadana i Acció Veïnal / D.Educació /
28. Facilitar recursos, formació i informació a entitats socials i associacions veïnals, festeres i falleres per a que promoguen la inclusió de productes saludables i sostenibles als menjars dels seus actes i treballar la perspectiva de gènere i la corresponsabilitat.		LE1	municipal	D.Participació Ciutadana i Acció Veïnal / D.Cultura Festiva / Xarxes veïnals i AAVV
29. Promoure l'autoabastiment a través d'horts urbans i comunitaris i de projectes de jardineria comestible en els espais verds/buits de la ciutat, acompanyats de programes de formació en hàbits de compra i habilitats de cuina des de la corresponsabilitat, com a eines d'activació comunitària al voltant de l'alimentació saludable i sostenible.		LE5	municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D.Jardineria Sostenible i Regeneració de la Ciutat

LÍNIA ESTRATÈGICA 5: ELIMINACIÓ DE LA DIVISIÓ SEXUAL DEL TREBALL AL LLARG DEL SISTEMA AGROALIMENTARI

MESURA 1: Contribuir a l'eliminació de la divisió social i sexual del treball i dels estereotips de gènere, de classe i racials als diferents sectors del sistema agroalimentari.

ACCIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	IMPLEMENTACIÓ		
		LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	AMB QUI
30. Promoure ajudes i bonificacions a projectes i emprendiments agroalimentaris liderats per dones, joves i migrants.	alineat amb E1.L1.M6 PDA	LE3	supramunicipal	"C. Agricultura, Desenvolupament Rural, Emergència Climàtica i Transició Ecològica"
31. Promoure que a les formacions existents en matèria agrària, pesquera i ramadera s'incorpore la perspectiva de gènere i es valoren les feines històricament invisibilitzades però imprescindibles per al desenvolupament de l'activitat.	alineat amb EAMV: 2.1.12 / i E1.L1.M1 PDA	LE2	supramunicipal	"C. Agricultura, Desenvolupament Rural, Emergència Climàtica i Transició Ecològica / C.Igualtat i Politiques Inclusives"
32. Desenvolupar campanyes d'informació i sensibilització de les professions agràries, ramaderes i pesqueres i les seues tasques associades que mostren referents femenins i masculins més enllà dels estereotips de gènere.	alineat amb E1.L1.M1 i E3.L3.M1 PDA	LE2	municipal/supramunicipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D.Igualtat i Politiques Inclusives i LGTBI / Consell de l'Horta
33. Introduir la perspectiva de gènere i de democratització de les cures en totes les activitats formatives i educatives, de divulgació i sensibilització, incloses en la present estratègia.	alineat amb E1.M1.L1 PDA	LE1	municipal	CALM / D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D. Igualtat i Politiques Inclusives i LGTBI
34. Desenvolupar cursos de formació tècnica per al personal de l'Administració local en matèria de transició agroecològica i alimentació saludable i sostenible, i amb l'enfocament de gènere i democratització de les cures de la present estratègia.	EAMV: 2.1.7 mod	LE2	municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D. Igualtat i Politiques Inclusives i LGTBI
35. Promoure el desenvolupament i execució de plans d'igualtat i formacions en gènere per a les estructures del sector productiu: cooperatives, confraries de pescadors, comunitats de regants i organitzacions agràries.		LE2	supramunicipal	D. Igualtat i Politiques Inclusives i LGTBI / C.Igualtat i Politiques Inclusives

LÍNIA ESTRATÈGICA 5: ELIMINACIÓ DE LA DIVISIÓ SEXUAL DEL TREBALL AL LLARG DEL SISTEMA AGROALIMENTARI

MESURA 2: Garantir un accés equitatiu als recursos productius.

ACCIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	IMPLEMENTACIÓ		
		LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	AMB QUI
36. Facilitar l'accés a la terra amb especial atenció a noves incorporacions professionals de dones i joves, garantint un acompanyament i assessorament tècnic agrícola i d'empreniment des de l'agroecologia i l'enfocament de l'Economia Social i Solidaria.	EAMV: 2.2.6 mod / alineat amb E1.L2. M1 PDA	LE2	supra-municipal	Consell de l'Horta / C. Agricultura, Desarrollo Rural, Emergencia Climática y Transición Ecológica
37. Desenvolupar campanyes d'informació sobre la llei de titularitat compartida de les explotacions, assessorar sobre la seua adquisició i fer incidència política per promoure el desenvolupament de mesures que afavorisquen la seua adquisició per part de les dones.	alineat amb E1.L1. M6.A6 PDA	LE2	municipal/ supra-municipal	Consell de l'Horta / C.Agricultura / D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta
38. Promoure polítiques municipals per a un millor aprofitament i reutilització de l'aigua de reg, i estudiar la possibilitat d'instal·lar sensors i/o aplicacions mòbils que faciliten els temps de reg i afavorisquen la participació de dones i joves	EAMV: 2.1.9 mod / alineat amb E2.L1. M2 PDA	LE2	municipal/ supra-municipal	Consell de l'Horta / CCRR / Tribunal Aigües / CHJ

EIX: RECONeixEMENT

LÍNIA ESTRATÈGICA 6: RECONeixEMENT DE LA CENTRALITAT SOCIAL DE L'ALIMENTACIÓ COM A PART L'ORGANITZACIÓ SOCIAL DE LA CURA

MESURA 1: Valoritzar la importància de la centralitat social i simbòlica de l'alimentació com a part de l'organització social de la cura així com de totes les feines necessàries per al funcionament del sistema agroalimentari local abordant els estereotips de gènere.

	Acció dins de l'EAM que ha sigut modificada
	Accions i mesures amb un grau alt de vots
	Accions i mesures amb un grau mitjà de vots
	Accions i mesures menys amb un grau menor de vots
	Accions no votades

Nota metodològica: les accions i les mesures han sigut votades per separat, és per això que no sempre es corresponen les valoracions d'unes amb altres, això ens serveix per entendre la percepció de la importància sobre accions concretes i sobre mesures més globals.

IMPLEMENTACIÓ

ACCIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	AMB QUI
39. Impulsar un debat social a la ciutat al voltant del dret a l'alimentació saludable i sostenible i el vincle amb la salut i provisió de la cura des de la perspectiva de l'economia feminista, a través d'una agenda de xarrades, seminaris, espais de debat, propostes i intercanvi d'experiències des de la diversitat, que faciliten la participació equitativa d'homes i dones, de diferents organitzacions i representants de l'administració.	alineat amb mesura 3.4 Pla d'Igualtat	LE1 LE4	municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D.Serveis Socials / D.Igualtat i Polítiques Inclusives i LGTBI / Les Naus / CEMAS
40. Realitzar i difondre estudis i altres materials divulgatius que visibilitzen la importància social, econòmica i política dels sistemes agroalimentaris locals i de l'alimentació com a part de la cura i la salut des de l'economia feminista.	alineat amb EAMV: 4.2.1 / i mesura 3.6 Pla d'Igualtat	LE1	municipal	Càtedra Economia Feminista Universitat de València / CEMAS
41. Incloure formacions sobre la importància dels sistemes agroalimentaris locals i l'alimentació i el seu vincle amb la cura i la salut des de la perspectiva de l'economia feminista en tots els àmbits formatius possibles, especialment en els relacionats amb l'àmbit agroalimentari i hostaler.		LE1	municipal	D. Formació i Ocupació / València Activa / D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / Cicles Formatius Professionals
42. Promoure l'educació sobre l'importància dels sistemes productius locals, la professió de les persones productores, ramaderes i pesqueres, l'alimentació saludable i sostenible i la vinculació amb l'organització social de la cura i la salut a l'educació reglada, dins dels currículos educatius, de forma continua i transversal.	alineat amb EAMV: 3.2.6 / i E3.L3.M1 PDA	LE1	municipal	CEFIRE / D.Educació
43. Impulsar programes i/o projectes al voltant de la memòria alimentària als barris i el seu vincle amb els sistemes agroalimentaris locals, que servisca per a indagar en la memòria dels mercats i els comerços locals i el patrimoni culinari, i promoga el diàleg intergeneracional entre les persones grans amb les més joves, treballant la perspectiva de la corresponsabilitat.		LE1	municipal	D. Joventut / D.Envelliment Actiu / D.Igualtat i Polítiques Inclusives i LGTBI (Universitats Populars)
44. Consolidar un calendari per a la celebració i trobada al voltant de l'alimentació local als barris i pobles de València, les commemoracions al voltant de feines agràries i els productes proximitat i de temporada per tal de posar en valor el patrimoni agroalimentari del municipi i la seua diversitat cultural i gastronòmica, així com l'intercanvi de coneixements.	EAMV: 1.2.2 mod	LE1	municipal	CALM / CAM / D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta
45. Introduir en les enquestes municipals indicadors de l'inversió econòmica i de temps dedicada a la provisió d'alimentació i hàbits de compra i cuina com a part de la cura desagregades per sexe, origen, barri i altres variables.		LE6	municipal	Oficina d'Estadística / D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta

LÍNIA ESTRATÈGICA 7: RECONeixEMENT DE LA IMPORTÀNCIA DEL SECTOR PRODUCTIU, RAMADER I PESQUER COM A PROVEÏDORS D'ALIMENTS SALUDABLES I SOSTENIBLES

MESURA 1: Valoritzar de la importància de la centralitat social, econòmica i ambiental del treball de les persones productores i dels canals curts de comercialització (CCC), parant especial atenció a les feines invisibilitzades i abordant els estereotips de gènere.

ACCIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	IMPLEMENTACIÓ		
		LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	AMB QUI
46. Visibilitzar les característiques de qualitat de la producció local sostenible, posant l'accent en la importància de totes les tasques i treball de les persones productores i dels beneficis socials, ambientals i econòmics que hi ha darrere d'aquest tipus de producció.	EAMV: 2.2.2 mod / alineat amb E3.L3. M1 PDA	LE2	municipal/ supra-municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / D.Comerç / Mercavalència / Consell de l'Horta
47. Impulsar campanyes i projectes de divulgació per a visibilitzar referents de dones i joves que desenvolupen i lideren projectes i iniciatives agroalimentàries, evitant la reproducció d'estereotips i rols de gènere.	EAMV: 1.1.4 mod / alineat amb E1.L1. M6 PDA	LE1 LE2	municipal/ supra-municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / Consell de l'Horta / Les Naus / València Activa
48. Promoure la recollida i sistematització de dades relacionades amb les explotacions i empreses del sector productiu i de distribució desagregades per sexe, origen i edat.	alineat amb E3.L4. M1 PDA	LE6	municipal/ supra-municipal	Oficina d'Estadística / D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / Consell de l'Horta

LÍNIA ESTRATÈGICA 8: GARANTIR QUE L'ALIMENTACIÓ I LA PROVISIÓ D'ALIMENTS NO ES REALITZA A COSTA DELS DRETS D'ALTRES PERSONES

MESURA 1: Garantir condicions laborals dignes i amb igualtat de tracte per a totes les persones al llarg del sistema agroalimentari local.

ACCIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	IMPLEMENTACIÓ		
		LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	AMB QUI
49. Habilitar i gestionar una bossa municipal de treball agrari estacional/temporal, per a garantir unes condicions laborals dignes i donar una alternativa pública front a les condicions de les ETT's, amb la possibilitat de vincular-la a un acompanyament i regularització de persones migrants i a formació i recursos en matèria agrària (Banc de Terres, acompanyament empresarial...).	estrategia postcovid	LE2	municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta / Consell Agrari / D.Ocupació i Formació / València Activa / D.Serveis Socials
50. Promoure ajudes i subvencions per a la realització d'auditories de gènere a empreses i cooperatives del sector productiu i de distribució, i l'execució de plans d'igualtat i realitzar un seguiment per al seu compliment.		LE2	supra-municipal	D. Igualtat i Polítiques Inclusives i LGTBI / Sindicats de Treball i Agraris / C.Igualtat i Polítiques Inclusives

EIX: REPRESENTACIÓ I APODERAMENT

LÍNIA ESTRATÈGICA 9: REPRESENTACIÓ EQUILIBRADA DE DONES I HOMES

MESURA 1: Fomentar i facilitar la participació equilibrada d'homes i dones als espais de responsabilitat i presa de decisions al llarg de tot el sistema agroalimentari.

 Acció dins de l'EAM que ha sigut modificada
 Accions i mesures amb un grau alt de vots
 Accions i mesures amb un grau mitjà de vots
 Accions i mesures menys amb un grau menor de vots
 Accions no votades

Nota metodològica: les accions i les mesures han sigut votades per separat, és per això que no sempre es corresponen les valoracions d'unes amb altres, això ens serveix per entendre la percepció de la importància sobre accions concretes i sobre mesures més globals.

IMPLEMENTACIÓ

ACCIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	AMB QUI
51. Incloure espais per a la cura de persones menors d'edat, en els actes i reunions de participació i governança relacionades amb la implemetació de la present Estratègia, així com adaptar els horaris per a facilitar l'assistència i la conciliació, atenent especialment al sector productiu.	alineada amb mesura 3.5 Pla d'Igualtat	LE4	municipal	CALM / D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta

LÍNIA ESTRATÈGICA 10: APODERAMENT INDIVIDUAL, RELACIONAL I COLLECTIU AL VOLTANT DEL FET ALIMENTARI

MESURA 1: Promoure espais de trobada i intercanvi d'experiències al voltant dels sistemes agroalimentaris locals, l'alimentació i les cures que promouen l'enfortiment de xarxes relacionals i collectives.

IMPLEMENTACIÓ

ACCIONS CONCRETES	ALINEACIONS AMB L'EAM I ALTRES PLANS	LÍNIA EAM	COMPETÈNCIA	AMB QUI
52. Acompanyar i facilitar la creació de nous grups de consum i/o activitats al voltant d'estes figures d'acostament entre la producció i el consum.	EAMV: 4.4.2 / alineat amb 3.2.6	LE4	municipal	D.Agricultura, Alimentació Sostenible i Horta
53. Afavorir la creació d'espais d'intercanvi, xarxes de cures, bancs de temps i/o iniciatives comunitàries de trobada, intercanvi, suport mutu i formació al voltant de l'alimentació saludable i sostenible i la cura als barris, fomentant una participació intergeneracional, diversa i equitativa.	alineada amb mesura 15 i 23 Pla Joventut / i 3.5 Pla d'Igualtat	LE4	municipal	D.Participació Ciutadana i Acció Veïnal / D. Joventut / D.Envelliment Actiu / Xarxes veïnals / València Ciutat Cuidadora
54. Contribuir a enfortir la Xarxa d'Escoles per l'Horta com agent clau per a facilitar la inclusió en les escoles d'activitats i projectes pedagògics integrals vinculats amb la importància de l'alimentació, el vincle amb el territori i els sistemes productius locals i l'organització social de la cura.		LE4	municipal	Xarxa d'Escoles per l'Horta
55. Fomentar la creació d'associacions, espais de trobada i/o grups no mixtes de dones productores, especialment vinculats a organitzacions agràries, i facilitar la trobada amb altres grups de l'estat espanyol.	alineat amb EAMV: 1.1.2 i 1.1.4 / i E1.L1. M6 PDA	LE4	municipal/supra-municipal	Organitzacions Agràries / Grups d'Acció Local